

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА

Правові горизонти

Legal horizons

ВИПУСК 3 (16)

Суми – 2017

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор –

Гаруст Ю. В., *д-р юрид. наук, ННІ права СумДУ, Україна;*

Відповідальний секретар –

Уткіна М. С., *аспірант, ННІ права СумДУ, Україна;*

Айден Ульвіє – *доктор філософії, професор, Ізмірський університет, Туреччина;*

Андріяшко М. В. – *доктор філософії, доцент, Барановицький державний університет, Білорусь;*

Бекім Максуті – *доктор філософії, Македонія;*

Бурбика М. М. – *д-р юрид. наук, доцент, ННІ права СумДУ, Україна;*

Гиренко І. В. – *д-р юрид. наук, доцент, НУБП, Україна;*

Дегтярєва І. О. – *д-р держ. упр., професор, НАДУ при Президентові України;*

Деревянко Б. В. – *д-р юрид. наук, професор, ННІ права СумДУ;*

Завгородня В. М. – *канд. юрид. наук, доцент, ННІ права СумДУ;*

Ельда Зотай – *доктор філософії, Університет Александра Моссі, Албанія;*

Куліш А. М. – *д-р юрид. наук, заслужений юрист України, професор, директор ННІ права СумДУ, Україна;*

Курило В. І. – *д-р юрид. наук, професор, НУБП, Україна;*

Лукаш С. С. – *д-р юрид. наук, професор, СФ ХНУВС, Україна;*

Мельник Р. С. – *д-р юрид. наук, професор, КНУ ім. Т. Г. Шевченка, Україна;*

Музичук О. М. – *д-р юрид. наук, доцент, ХНУВС, Україна;*

Петров Р. А. – *д-р юрид. наук, професор, НУ «Києво-Могилянська академія»;*

Убер Села – *канд. політ. наук, Державний університет Тетово, Македонія;*

Сухонос В. В. – *д-р юрид. наук, професор, ННІ права СумДУ, Україна;*

Сухонос В. В. – *д-р юрид. наук, професор, ННІ права СумДУ, Україна;*

Харченко В. Б. – *д-р юрид. наук, професор, ХНУВС, Україна;*

Чернадчук В. Д. – *д-р юрид. наук, професор, ННІ права СумДУ, Україна;*

Шемшученко Ю. С. – *д-р юрид. наук, професор, Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, Україна.*

EDITORIAL BOARD

Editor in Chief:

Harust Y. V. – *Doctor of Law, Educational and Scientific Institute of Law SSU, Ukraine;*

Executive Editor:

Utkina M. S. – *Ph. D. student, Educational and Scientific Institute of law SSU, Ukraine;*

Aydin Ulviyye – *Ph. D., Professor, Izmir University, Turkey;*

Andriyashka M. V. – *Ph. D., Associate Professor, Baranovich State University, Belarus;*

Bekim Maksuti – *Ph. D., Macedonia;*

Burbyka M.M. – *Doctor of Law, Associate Professor, Educational and Scientific Institute of law SSU, Ukraine;*

Gyrenko I. V. – *Doctor of Law, Associate Professor, National University of Life and Environmental Sciences, Ukraine;*

Dehtyarova I. O. – *Doctor of Public Administration, Professor, National Academy for Public Administration under the President of Ukraine;*

Derevyanko B. V. – *Doctor of Law, Professor, Educational and Scientific Institute of Law SSU;*

Zavgorodnia V. M. – *Ph. D. in Law, Associate Professor, Educational and Scientific Institute of Law SSU, Ukraine;*

Elda Zotaj – *Ph. D., Aleksandër Moisiu University, Albania;*

Kulish A. M. – *Doctor of Law, Honored Lawyer of Ukraine, Professor, Director of Educational and Scientific Institute of Law SSU, Ukraine;*

Kurylo V. I. – *Doctor of Law, Professor, National University of Life and Environmental Sciences, Ukraine;*

Lukash S. S. – *Doctor of Law, Professor, Sumy branch of Kharkiv National University of Internal Affairs, Ukraine;*

Melynk R. S. – *Doctor of Law, Professor, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine;*

Muzychuk O. M. – *Doctor of Law, Associate Professor, Khariv National University of Internal Affairs, Ukraine;*

Petrov R. A. – *Doctor of Law, Professor, National University of Kyiv-Mohyla Academy;*

Ylber Sela – *Ph. D. in Political Science, Tetova State University, Macedonia;*

Sukhonos V. V. – *Doctor of law, Professor, Educational and Scientific Institute of Law SSU, Ukraine;*

Sukhonos V. V. – *Doctor of Law, Professor, Educational and Scientific Institute of Law SSU, Ukraine;*

Kharchenko V. B. – *Doctor of Law, Professor, Kharkiv National University of Internal Affairs, Ukraine;*

Chernadchuk V. D. – *Doctor of Law, Professor, Educational and Scientific Institute of Law SSU, Ukraine;*

Shemshuchenko Y. S. – *Doctor of Law, Professor, V. M. Koretsky Institute of State and Law, Ukraine.*

Рекомендовано до друку

вченою радою Сумського державного університету (протокол № 10 від 20. 04. 2017 року)

Свідectво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації

серія КВ № 22248-12148ПР від 08.07.2016 р.

УДК [347.759:336.722.322](477)

**ФІНАНСОВО – ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ФГВФО В УКРАЇНІ В
ЧАСТИНІ ВИКОНАННЯ ФУНКЦІЇ ВИВЕДЕННЯ НЕПЛАТОСПОМОЖНИХ
БАНКІВ З РИНКУ**

***Швагер Ольга Андріївна,**
асистент кафедри цивільно-правових дисциплін та
фінансового права ННІ права,
Сумський державний університет*

Стаття присвячена дослідженню питання виконання Фондом гарантування вкладів фізичних осіб в Україні функції виведення неплатоспроможних банків з ринку. Автором проводився аналіз змін нормативно-правового регулювання окреслених вище питань, пов'язаних насамперед із євроінтеграційними процесами в Україні. Оскільки забезпечення ефективного виконання Фондом гарантування вкладів фізичних осіб в Україні є одним із аспектів забезпечення фінансової стабільності держави, потрібно виокремити проблемні питання, пов'язані із гармонізацією фінансового законодавства України та Європейського Союзу, та на підставі аналізу внести відповідні зміни до нормативно-правових актів України, що регулюють діяльність філій іноземних банків на території України.

Стабільність фінансової системи в країні можлива лише за наявності у держави можливості застосування вагомих важелів впливу на розвиток відносин, які виникають саме в цій системі, зокрема правового регулювання діяльності її елементів: створення нормативної бази, на основі якої будуть діяти суб'єкти фінансового ринку, а також створення основних принципів, на підставі яких буде провадитись нагляд за діяльністю таких суб'єктів.

Слід зауважити на тому, що беззаперечним є факт існування в середині такої системи більш дрібних, проте не менш важливих підсистем чи систем, таких, наприклад, як система гарантування вкладів фізичних осіб.

Залежно від переліку цілей, які поставлені перед системою гарантування вкладів, побудована і внутрішня структура такої системи, що впливає на принципи, форми діяльності її суб'єктів, об'єм повноважень уповноважених суб'єктів системи, а також на взаємодію елементів системи. Звідси вихідним є те, що ефективність функціонування системи впливає на її стабільність.

Проте динамічність та безперервність розвитку системи в свою чергу впливає на зміни нормативно-правового регулювання функціонування елементів такої системи.

Ключові слова : правове регулювання, фінансово – правова категорія, суб'єкт права, система гарантування вкладів фізичних осіб.

Shvager O.A. The Financial Legal Regulation of the Fund Deposit Guarantee in Ukraine in the Terms of the Function of withdrawal of the Insolvent Banks from the Market. The article investigates the issues of the implementation of the Fund Deposit Guarantee in Ukraine features on the withdrawal of insolvent banks from the market. The author analyzes the changes of legal regulation outlined above the issues related primarily to the European integration processes in Ukraine. As ensure the effective implementation of the Fund Deposit Guarantee in Ukraine is the one of the aspects of the financial stability of the state, should highlight the issues related to the harmonization of the financial legislation of Ukraine and the European Union, and on the analysis to amend the regulations Ukraine regulating activity of branches of foreign banks in Ukraine.

The stability of the financial system in the country is possible only if the state has the possibility of the significant leverage for the development of relations arising in that system, including legal

regulation of its elements: the creation of the regulatory framework on which will operate the financial market, and creating the basic principles on which will be carried out the supervision of the financial entities.

It should be noted that the existence is the undisputed in the middle of the system smaller, but no less the important subsystems or systems, such as the system of guaranteeing deposits of the individuals.

Depending on the goals that are set before the deposit guarantee system, built and internal structure of the system, affecting the principles, forms of its subjects, the volume powers the authorized business system and the interaction of the system. This source is that the effectiveness of the system affects its stability.

However the dynamism and the continuity of the system in turn affect the changes of the legal regulation of the elements of the system.

Keywords : : legal regulation, financial - legal category, subject of law, the system of guaranteeing deposits of the individuals.

Постановка проблеми. Як було встановлено у попередніх роботах, система гарантування вкладів є частиною фінансової системи держави, що має наслідком виникнення владно-майнових відносин. Фонд гарантування вкладів фізичних осіб (надалі - ФГВФО) створено на основі державного припису – норми закону, в порядку та на умовах визначених державою з метою забезпечення стабільності банківської / фінансової системи країни. Будучи юридичною особою публічного права, ФГВФО має свої цілі діяльності, які доцільно виокремити, на нашу думку, в наступні групи :

I група – захист прав вкладників;

II група – забезпечення стабільності банківської системи та фінансової системи в цілому за рахунок використання передбачених законодавством способів/засобів та виконання належних їм функцій;

III група – регулювання ринку банківських послуг з метою збалансованого інвестування та циркуляції грошових коштів для покращення фінансового становища всіх суб'єктів банківської системи та уникнення певних ризиків їх існування.

Функціонально досягнення другої та третьої групи цілей можливе за умови раціонального використання ФГВФО повноважень щодо виведення неплатоспроможних банків з ринку, тому актуального значення набуває проведення дослідження саме в частині ефективності фінансово-правового регулювання виконання ФГВФО функції виведення неплатоспроможних банків з ринку.

Метою даної статті є аналіз існуючих підходів до визначення фінансово-правового статусу ФГВФО в частині виконання ним покладених законодавством функцій та виявлення практичних проблем, пов'язаних з процесами

євроінтеграції та адаптації законодавства України до норм Європейського Союзу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанню правового регулювання забезпечення стабільності фінансової системи країни присвячено достатньо наукових досліджень. Зокрема, вивчали цю проблематику такі українські вчені як Л. К. Воронова, І. Б. Заверуха, М. П. Кучерявенко, В. П. Нагребельний, В. Д. Чернадчук та інші. Проте в рамках розкриття проблем функціонування фінансової системи в цілому, та банківської системи України зокрема, не висвітлювались питання щодо функціонування системи гарантування вкладів фізичних осіб, її суб'єктного складу. В науковій юридичній літературі не достатньо приділено уваги питанню фінансово-правового статусу зазначених вище суб'єктів. Тому актуальність даного дослідження не викликає сумнівів у її розроблювачів.

Виклад основного матеріалу. Фінансово – стабільна держава - це держава, яка відстоює свої національні інтереси та забезпечує свою національну безпеку в умовах необмеженої глобальної конкуренції незалежно від часу та різних обставин [1, с.7]. Забезпечення фінансової стабільності полягає в адекватному реагуванні всіх секторів економіки, в тому числі і банківської системи як частини фінансової системи, на зовнішні або внутрішні чинники, що впливають на зміни в країні.

Одним із аспектів створення державою дієвого фінансово – правового механізму забезпечення існування стабільної фінансової системи є ефективно публічне регулювання діяльності всіх її елементів, що з переходом у правову площину трансформується у надання певних компетентностей суб'єктам фінансової системи та її підсистем.

«Специфически правовую окраску всему механизму правового регулирования в обществе в

умовлях цивілізації надають іменно суб'єктивні права, через котрі або при участі котрих в його роботу включається і весь юридический інструментарій, вся система юридических засвідків, в том числі юридическі обов'язності і мери, при допомозі котрих здійснюється державне примусження», зазначає С. С. Алексєєв у своїй праці «Теорія права» [2, с.82].

Саме через надання певних прав та обов'язків суб'єктам фінансової системи відбувається публічна регламентація фактично їх вступу у конкретні фінансові відносини. В загальному вигляді цей процес можна охарактеризувати як визначення компетенції суб'єкта фінансового права через норми відповідних нормативно-правових актів. Акцент на публічному характері регулювання, пов'язаний безпосередньо із формуванням конкретних фінансових інституцій, що є частиною фінансової системи держави.

Що стосується Фонду гарантування вкладів фізичних осіб (надалі - ФГВФО), то публічне регулювання його діяльності визначається нормами закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб в Україні».

Однією з особливостей компетенції Фонду є наділення його з боку держави певними функціями: забезпечення функціонування системи гарантування вкладів фізичних осіб та виведення неплатоспроможних банків з ринку [3].

Актуальним питанням щодо характеристики компетенції Фонду та виконання ним своїх функцій та завдань є саме сфера впливу норм права на його діяльність.

Законом України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб в Україні» у статті 1 визначено, що відносини, що виникають у зв'язку із створенням і функціонуванням системи гарантування вкладів фізичних осіб, виведенням неплатоспроможних банків з ринку та ліквідації банків, регулюються цим Законом, іншими законами України, нормативно-правовими актами Фонду та Національного банку України [3].

Вважаємо за потрібне зупинитися саме на окремих аспектах правового регулювання виведення неплатоспроможних банків з ринку Фондом.

Відповідно до норм Положення про виведення неплатоспроможного банку з ринку, його дія поширюється на всі банки, зареєстровані відповідно до законодавства України, у разі віднесення їх до категорії неплатоспроможних, крім публічного акціонерного товариства «Державний ощадний банк України» (до прийняття відповідного закону щодо участі

такого банку у Фонді) та санаційного банку, створеного до набрання чинності законом України «Про систему гарантування вкладів в Україні». Фондом не здійснюється виведення з ринку філій іноземних банків, акредитованих на території України Національним банком України [4].

Надаючи характеристику банківській системі України, законодавець визначає, що її другий рівень включає банки, а також філії іноземних банків, що створені і діють на території України відповідно до законодавства України. Ключовим моментом в даному випадку є саме твердження про публічне регулювання діяльності зазначених суб'єктів безпосередньо законодавством України.

В рамках розвитку євроінтеграційних процесів, слід розглядати можливість розширення мережі філій іноземних банків на території України та неодмінного зацікавлення населення до банківських послуг, що ними надаються, в тому числі і депозитних. Не можна заперечувати той факт, що не зважаючи на стабільність банківських систем окремих країн, банки можуть визнаватися неплатоспроможними. Ось тут і виникає питання щодо забезпечення прав вкладників, а саме застосування норм права, якими повинен керуватися суб'єкт у захисті своїх прав.

Розглядаючи можливість України бути країною-учасницею Європейського Союзу, потрібно охарактеризувати норми, що визначають порядок виведення неплатоспроможних банків з ринку в країнах – учасницях Європейського Союзу.

Так, Директивою 2001/24/ЄС Європейського Парламенту та Ради "Про реорганізацію та ліквідацію кредитних установ" (далі – Директива 2001/24/ЄС) визначено її сферу застосування: Директива 2001/24/ЄС має застосовуватися до кредитних установ та їх філій, відкритих в Державах-членах, окрім тих, де вони мають головні офіси, як це визначено в пунктах 1 і 3 статті 1 Директиви 2000/12/ЄС, з дотриманням умов і винятків, що містяться в статті 2 (3) вказаної Директиви. Положення цієї Директиви стосовно філій кредитної установи, яка має головний офіс поза межами Співтовариства, мають застосовуватися лише тоді, коли така установа має філії принаймні у двох Державах-членах Співтовариства [5].

Далі у статті 3 Директиви 2001/24/ЄС дається уточнення щодо законодавства, що застосовується при прийнятті реорганізаційних заходів :

«Реорганізаційні заходи повинні застосовуватися згідно з законами, нормами і

процедурами, що діють у Державі походження, якщо цією Директивою не передбачене інше. Вони повинні застосовуватись повною мірою відповідно до законодавства такої Держави-члена на всій території Співтовариства без будь-яких подальших формальностей, включаючи заходи стосовно третіх сторін в інших Державах-членах навіть у разі, коли норми Держави перебування, що застосовуються до них, не передбачають таких заходів або обумовлюють їх впровадження умовами, що не виконуються» [5].

Оскільки держава як регулятор покликана управляти фінансовими відносинами незалежно від їх ролі та функцій, які вони виконують, вона повинна забезпечити ефективність застосовуваних до таких відносин правових норм на її території.

На сьогодні беззаперечним є факт відсутності закріплення у Фонду повноважень виведення з

ринку філій іноземних банків [4]. Також в законодавстві України відсутній фінансово-правовий механізм забезпечення фінансової стабільності саме в частині, що стосується усунення ризиків, пов'язаних з неплатоспроможністю філій іноземних (як наслідку неплатоспроможності головного банку в іншій державі), що являє собою сукупність елементів фінансово-правового регулювання побудованого на умовах прозорості, ефективності та відповідального управління.

Враховуючи вище викладене, вважаємо необхідним продовжувати дослідження правового регулювання виведення неплатоспроможних банків з ринку, а саме філій іноземних банків, результати чого будуть висвітлені у наших подальших працях.

Використана література :

1. Финансовая устойчивость Российской Федерации. Правовая доктрина и практика обеспечения / Н.А. Поветкина; Под ред. И. И. Кучерова. - М. : Контракт, ИЗиСП, 2016. – 344 с. [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://znanium.com/catalog.php?bookinfo=791900>.
2. Алексеев С. С. Теория права.- М.: БЕК, 1995. – 320 с. [Електронний ресурс] - Режим доступу : http://telecomlaw.ru/young_res/Aleks_toery_law.pdf.
3. ЗУ «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» від 23.02.2012 № 4452-VI // Відомості Верховної Ради України від 14.12.2012 р., № 50, ст.. 564 – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4452-17>.
4. Положення про виведення неплатоспроможного банку з ринку, затверджене рішенням виконавчої дирекції Фонду гарантування вкладів фізичних осіб № 2 від 05.07.2012 – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1581-12/page>.
5. Директива 2001/24/ЄС Європейського Парламенту та Ради «Про реорганізацію та ліквідацію кредитних установ» від 4 квітня 2001 року – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/en/994_179.